

บทที่ 2

สถานภาพของเสือโคร่งในประเทศไทย

2.1 ลักษณะทั่วไปของเสือโคร่ง

“เสือโคร่ง” หรือที่นิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เสือลายพาดกลอน” เป็นสัตว์จำพวกแมวใหญ่ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาสัตว์จำพวกแมวทั้งหมด ซึ่งเสือโคร่งจัดอยู่ใน Kingdom (อาณาจักร) : Animalia (สิ่งมีชีวิตที่เป็นสัตว์ทั้งหมด), Phylum (ศักดิ์) : Chordata (สัตว์มีกระดูกสันหลัง), Class (ชั้น) : Mammalia (สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม), Order (อันดับ) : Carnivora (สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่กินเนื้อเป็นหลัก), Family (วงศ์) : Felidae (เสือและแมวทุกชนิด) และ Genus (สกุล) : Panthera โดยเสือโคร่งมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Panthera tigris*¹

2.1.1 รูปร่างลักษณะ

เสือโคร่งเป็นสัตว์จำพวกแมวที่มีขนาดใหญ่ ขนาดของเสือโคร่งตามที่ได้มีการจดบันทึกไว้ มีขนาดระหว่าง 1.4-2.8 เมตร น้ำหนักประมาณ 180-245 กิโลกรัม² แต่เสือโคร่งตัวผู้ขนาดใหญ่อาจมีน้ำหนักมากกว่า 300 กิโลกรัม เสือโคร่งที่พบในประเทศไทยที่ยาวที่สุด ตัวผู้ยาว 2.82 เมตร และตัวเมียยาว 2.70 เมตร³ สีขนบริเวณลำตัวเป็นสีเทาแกมเหลืองหรือสีน้ำตาลแกมเหลืองคล้ายสีฟางข้าว มีแถบลายขวางสีดำบริเวณหลังและสีข้าง ลวดลายของแถบลายจะมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไปในเสือโคร่งแต่ละพันธุ์ แต่ไม่แน่นอนเสมอไป สีของเสือโคร่งจะเข้มมากทางด้านบนของลำตัว ส่วนท้อง คาง และหน้าอกสีขาว แถบลายสีดำตามขวางจะพาดจากบริเวณสันหลังลงไปตามด้านข้างของคอ สีข้าง และสะโพกเป็นจำนวนมาก หางมีลายดำเป็น

¹ Lekagul, Boonsong and J.A. Mcneely, Mammals of Thailand, second edition, (Bangkok : Darnsutha Press, 1988).

² Grzimek, Bernhard, Grzimek's Animal Life Encyclopedia, vol.12, (1972).

³ ศลิษา สถาปนวัฒน์และดร.อลัน ราบินowitz, เสือ จ้าวแห่งนักล่า, (กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์, 2538) น.118.

ปล้องๆหลายป้อม ปลายหางสีดำ ไม่มีพู่ขนปลายหางอย่างสิงห์โต บริเวณหน้ามีลายดำบนพื้นน้ำตาล ตาสีเหลือง ขอบตาสีขาว เนื้อขอบตาบริเวณหน้าผากสีขาวและมีแต้มสีดำ ลักษณะแต้มสีดำบริเวณนี้เป็นลักษณะเฉพาะของเสือโคร่งแต่ละตัวใช้ในการจำแนกได้ ลายดำบนช่วงปลายขาหน้ามีน้อยหรือไม่มีเลย ส่วนขาหลังมีลายดำพาดตลอด⁴

เสือโคร่งมีร่างกายแข็งแรง มีกล้ามเนื้อเจริญดี มีขาและอุ้งเท้าขนาดใหญ่ กรงเล็บโค้ง ปลายแหลมคมและแข็งแรง เล็บสามารถหดเก็บได้ในอุ้งเท้าซึ่งอ่อนนุ่มได้อย่างแมวทั่วไป ใบหูกลมสั้น หลังใบหูมีสีดำตรงกลางสีขาวเป็นดวงกลม เวลาขู่คำราม ใบหูจะลูไปข้างหลัง ปลายจมูกเป็นหนังเกลี้ยง สีชมพูอ่อนไม่มีขน ม่านตากลม หัวกลม เนื่องจากมีขากรรไกรขนาดใหญ่และแข็งแรง ตาโตและห่าง ช่วยให้มองเห็นภาพต่างๆได้ดีและเป็นมุมกว้าง มีหนวดสีขาวค่อนข้างยาว บริเวณตั้งแต่ใบหูจนถึงคางมีขนยาวสีขาวแผ่กว้างออกไปคล้ายเครา ขนเคราบริเวณแก้มนั้นในตัวผู้จะเจริญดีและมีมากกว่าตัวเมีย ทำให้น้ำกว้างและกลมใหญ่ เพิ่มความน่าเกรงขามยิ่งขึ้น⁵

2.1.2 การกระจายพันธุ์

ถิ่นกำเนิดของเสือโคร่ง เริ่มแรกเชื่อกันว่าอยู่ในส่วนซีกโลกเหนือ โดยมีหลักฐานจากการขุดค้นพบซากเสือโบราณของเสือโคร่งในยุค Pleistocene บริเวณทางภาคเหนือของไซบีเรีย แล้วต่อมาจึงมีการอพยพแพร่กระจายพันธุ์ลงมาทางใต้และแถบศูนย์สูตร การแพร่กระจายพันธุ์ของเสือโคร่งในทวีปเอเชียมีอาณาบริเวณตั้งแต่ไซบีเรียทางซีกโลกเหนือซึ่งมีอากาศหนาวเย็น แถบเอเชียกลางและเอเชียตะวันตก จีน เกาหลี ลงมาจดทางใต้สุดของอินเดีย⁶ และแถบศูนย์สูตรของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเมียนมาร์ ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม แห่มมลาญของมาเลเซีย และในเกาะชวา สุมาตราและบาหลีของอินโดนีเซีย⁷

⁴ สวัสดิ์ วงศ์ศิริวัฒน์, เสือโคร่ง, (ฝ่ายส่งเสริมเผยแพร่ กองอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้, 2526).

⁵ เพิ่งอ้าง.

⁶ เพิ่งอ้าง.

⁷ โรเบิร์ต มาเธอร์, เสือโคร่งอินโดจีนในประเทศไทยและแนวทางการอนุรักษ์, (ศูนย์ข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์เสือโคร่งสายพันธุ์อินโดจีน) น.5.

2.1.3 ชนิดพันธุ์ย่อย

เนื่องจากการกระจายพันธุ์ของเสือโคร่งเป็นไปอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ในไซบีเรีย ทางตอนเหนือของทวีปเอเชีย ลงมาจดตอนใต้สุดของอินเดีย และแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด รวมทั้งหมู่เกาะบางแห่งด้วย ทำให้มีผลต่อลักษณะของเสือโคร่งในแต่ละท้องถิ่นตามสภาพแวดล้อมและภูมิอากาศ

นักสัตวศาสตร์ได้จำแนกเสือโคร่งออกเป็นพันธุ์หรือชนิดพันธุ์ย่อย (race or subspecies) ตามลักษณะและถิ่นที่อยู่ได้เป็น 8 ชนิดพันธุ์ย่อย ดังนี้⁸

1) เสือโคร่งไซบีเรีย Siberian tiger or Amur tiger (*Panthera tigris altaica*)

เสือโคร่งไซบีเรีย เป็นเสือโคร่งที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาเสือโคร่งด้วยกันและสัตว์ตระกูลเสืออื่นๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ ลักษณะทั่วไปมีขนยาวและหนา สีค่อนข้างซีดจางกว่าพันธุ์อื่นๆ ในช่วงฤดูหนาว ขนจะออกเป็นสีเหลือง ส่วนในฤดูร้อนจะมีขนสีแดงขึ้นแซมด้วย ลำตัวบริเวณท้องและสีข้างสีขาว หางยาวและใหญ่กว่าเสือโคร่งพันธุ์อื่นและมีขนปกคลุม และมีลวดลายเช่นเดียวกับบริเวณลำตัว มีถิ่นที่อยู่ในบริเวณ Amur region ในสหภาพโซเวียตรัสเซีย ไซบีเรีย แมนจูเรีย และเกาหลี

2) เสือโคร่งพันธุ์จีนใต้ South China tiger (*Panthera tigris amoyensis*)

เสือโคร่งพันธุ์จีนใต้ จัดเป็นเสือโคร่งพันธุ์ที่อาศัยบนแผ่นดินใหญ่ที่มีขนาดค่อนข้างเล็กกว่าพันธุ์อื่น ลักษณะทั่วไปขนค่อนข้างยาว สีเหลืองออกแดง ด้านท้องสีจาง ด้านหลังสีเข้มตลอดถึงปลายหาง มีถิ่นที่อยู่ในบริเวณภาคใต้ของจีน ทางตะวันตกเฉียงใต้ของแม่น้ำแยงซีเกียง

3) เสือโคร่งเบงกอล Royal Bengal tiger (*Panthera tigris tigris*)

เสือโคร่งเบงกอล เป็นเสือโคร่งที่มีขนาดใหญ่รองลงมาจากเสือโคร่งไซบีเรีย ขนสั้น หางเรียวยาว ลายขวางบริเวณลำตัวเป็นริ้วแคบๆ มีถิ่นที่อยู่ในอินเดีย บริเวณเทือกเขาหิมาลัยลงมาถึงตอนใต้บริเวณแหลมโคมอริน (Cape Comorin)

4) เสือโคร่งสุมาตรา Sumatran tiger (*Panthera tigris sumatrae*)

เสือโคร่งสุมาตรา เป็นเสือโคร่งขนาดเล็ก ลวดลายตามลำตัวเป็นริ้วสีดำค่อนข้างถี่ ลำตัวสีส้มเข้ม กล่าวได้ว่าเป็นเสือโคร่งพันธุ์ที่มีสีสวยงามมากพันธุ์หนึ่ง มีขนเคราที่แก่มีเจริญดี

⁸ สวัสดิ์ วงศ์ศิริวัฒน์, อ่างแล้ว เชิงอรุณที่ 4.

คล้ายขนแผงคอม้าสั้นๆ หน้าผากสีเหลือง ถิ่นที่อยู่อาศัย มีพบเฉพาะบนเกาะสุมาตราเพียงแห่งเดียว

5) เสือโคร่งชวา Javan tiger (*Panthera tigris sondaica*)

เสือโคร่งชวา เป็นเสือโคร่งขนาดเล็กมีลักษณะคล้ายคลึงกับเสือโคร่งเบงกอล แต่แถบลายเป็นริ้วแคบกว่า มีพบเฉพาะบนเกาะชวาเพียงแห่งเดียว

6) เสือโคร่งบาห์ลี Bali tiger (*Panthera tigris balca*)

เสือโคร่งบาห์ลี เป็นเสือโคร่งขนาดเล็กมีลักษณะคล้ายคลึงกับเสือโคร่งเบงกอล แต่แถบลายเป็นริ้วแคบกว่า เสือโคร่งบาห์ลีมีขนาดโดยเฉลี่ยเล็กกว่าเสือโคร่งชวา และจัดเป็นเสือโคร่งที่มีขนาดเล็กที่สุด มีพบเฉพาะบนเกาะบาห์ลีเพียงแห่งเดียว

7) เสือโคร่งแคสเปียน Caspian tiger (*Panthera tigris virgata*)

เสือโคร่งแคสเปียน เป็นเสือโคร่งขนาดปานกลาง สีคล้ายคลึงกับเสือโคร่งเบงกอล แต่แถบลายแคบกว่าและมีสีน้ำตาลดำหรือสีดำคล้ำกว่า ในฤดูหนาวขนจะยาวและหนามาก ขนที่ท้องต้นคอ และแก้มเจริญเติบโตคล้ายกับเสือโคร่งสุมาตรา มีถิ่นที่อยู่อาศัยในบริเวณทรานส์คอเคเชียภาคเหนือของอิหร่านและอัฟกานิสถาน และบริเวณใกล้เคียงของทะเลสาบแคสเปียน

8) เสือโคร่งอินโดจีน Indochina tiger (*Panthera tigris corbetti*)

เสือโคร่งอินโดจีน เป็นเสือโคร่งขนาดปานกลางที่เพิ่งมีการจำแนกออกเป็นพันธุ์ใหม่ ในปีพ.ศ.2511 ลักษณะที่แตกต่างไปจากเสือโคร่งพันธุ์อื่นๆคือ สืบบริเวณลำตัวเข้มกว่าและมีลายพาดตามขวางเป็นริ้วสั้นและแคบเป็นจำนวนมาก และไม่ค่อยพบลายที่เป็นริ้วซ้อนกันเหมือนกับพันธุ์อื่นๆ มีถิ่นที่อยู่อาศัยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งประเทศไทย⁹

สำหรับจำนวนของเสือโคร่งอินโดจีนยังไม่ทราบแน่นอน แต่จากรายงานของแต่ละประเทศที่มีเสือโคร่งอินโดจีนอาศัยอยู่ พบว่า จำนวนประชากรเสือโคร่งอินโดจีนมีแนวโน้มที่จะลดน้อยลงเรื่อยๆ เนื่องจากการล่าอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด และมีการทำลายป่าไม้ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยทั้งของเสือโคร่งและสัตว์ป่าอื่นๆ¹⁰

ในประเทศไทยนั้น ได้เคยมีความพยายามในการประเมินประชากรของเสือโคร่งอินโดจีนในธรรมชาติถึง 4 ครั้ง คือ ในปี พ.ศ.2522 กรมป่าไม้ได้ทำการประเมินว่าประเทศไทยมีเสือโคร่งอาศัยอยู่ในป่าธรรมชาติประมาณ 400-600 ตัว หลังจากนั้น 8 ปี คือ ในปี พ.ศ.2529 ศูนย์ชีววิทยา

⁹ เฟิงอ๋าง.

¹⁰ เฟิงอ๋าง.

เชิงอนุรักษ์ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ประเมินว่ามีเสือโคร่งอาศัยอยู่ในธรรมชาติประมาณ 100-111 ตัว ในพื้นที่อนุรักษ์ 24 แห่ง จากนั้น การประเมินประชากรเสือโคร่งครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ.2532 โดย ดร.อลัน ราบินวิทน์ จากสมาคมอนุรักษ์สัตว์ป่า (Wildlife Conservation Society) ได้ประเมินประชากรเสือโคร่งในธรรมชาติของประเทศไทย และพบว่ามีการประมาณ 250 ตัวในพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย 38 แห่ง และในปี พ.ศ. 2539 กรมป่าไม้ของประเทศไทย มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ และมหาวิทยาลัยมิชิแกนแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ประเมินว่าประเทศไทยมีเสือโคร่งอินโดจีนอยู่ 450-600 ตัว ในพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย 47 แห่ง จากที่มีอยู่ 245 แห่งทั่วประเทศ นอกจากนี้ ยังได้เคยมีการประเมินและคาดการณ์ถึงประชากรของเสือโคร่งอินโดจีนในป่าอนุรักษ์ผืนต่างๆ ของประเทศไทยเช่นเดียวกัน แต่การประเมินดังกล่าวอาจเกิดการคลาดเคลื่อนได้¹¹

ในปี พ.ศ.2540 กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ทำการสำรวจ พบว่ามีเสือโคร่งกระจายอยู่ทั่วทุกภาคในประเทศไทย ซึ่งพบในอุทยานแห่งชาติ 28 แห่งและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 17 แห่ง เป็นพื้นที่ประมาณ 40,197 ตารางกิโลเมตร ประชากรเสือโคร่งส่วนใหญ่มีการกระจายอยู่ในกลุ่มป่าตะวันตก ประชากรเสือโคร่งกลุ่มอื่นมีการกระจายอยู่ในกลุ่มป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่ กลุ่มป่าภูเขียว-น้ำหนาว กลุ่มป่าแก่งกระจาน กลุ่มป่าคลองแสง-เขาสกก ประชากรเสือโคร่งที่มีขนาดเล็กกระจายอยู่ในภาคใต้ ภาคตะวันออกและภาคเหนือ ได้แก่ ในอุทยานแห่งชาติภูโต-สูงเนินป่าดี อุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง อุทยานแห่งชาติเขาหลวง อุทยานแห่งชาติน้ำตกโยง อุทยานแห่งชาติศรีสัชนาลัย อุทยานแห่งชาติอบหลวง อุทยานแห่งชาติคอกยสุเทพ-ปุย อุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสยามเขียว และคอกยเชียงดาว¹²

และในปีพ.ศ.2544 พบเสือโคร่งในอุทยานแห่งชาติ 58 แห่ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 35 แห่ง เป็นพื้นที่ประมาณ 61,354 ตารางกิโลเมตร โดยกลุ่มประชากรเสือโคร่งที่มีการกระจายติดต่อกันเป็นผืนใหญ่อยู่ในกลุ่มป่าตะวันตก¹³

¹¹ โรเบิร์ต มาเธอร์, อ่างแล้ว เขียงอรรถที่ 7, น.13.

¹² กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, สถานภาพและการแพร่กระจายของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ในประเทศไทย, (2548).

¹³ เพิ่งอ้าง.

จะเห็นได้ว่า เสือโคร่งทั้ง 8 ชนิดนั้นมีความแตกต่างกันทั้งขนาด สี และลักษณะลาย เสือโคร่งที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือ เสือโคร่งไซบีเรีย และขนาดเล็กที่สุดคือ เสือโคร่งบาห์ลี เสือโคร่งซึ่งอยู่ก่อนไปทางตอนเหนือโลกจะมีสีอ่อนกว่าชนิดซึ่งอยู่ก่อนไปทางตอนใต้ เช่น เสือโคร่งไซบีเรียมีสีอ่อนที่สุด เสือโคร่งบาห์ลีมีสีเข้มที่สุด เป็นต้น เสือโคร่งแต่ละชนิดมีจำนวนเส้นลายต่างกัน เช่น เสือโคร่งพินธุจีนได้จะมีจำนวนเส้นลายน้อยที่สุด เสือโคร่งบาห์ลี เสือโคร่งชวา และ เสือโคร่งสุมาตรา เสือโคร่งทั้ง 3 ชนิดนี้จะมีจำนวนเส้นลายมากที่สุด¹⁴

ปัจจุบันปรากฏว่ามีเสือโคร่งจำนวน 3 ชนิดพันธุ์ย่อยที่สูญพันธุ์ไปแล้ว ได้แก่ เสือโคร่งแคสเปียน เสือโคร่งชวาและเสือโคร่งบาห์ลี ส่วนเสือโคร่งที่เหลืออีก 5 ชนิดพันธุ์ย่อยเป็นสัตว์ที่อยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์¹⁵ ซึ่งมีจำนวนเสือโคร่งที่อยู่ในธรรมชาติปรากฏในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1

จำนวนของเสือโคร่งชนิดพันธุ์ย่อยต่างๆในธรรมชาติ

ชนิดพันธุ์ย่อย	จำนวนในธรรมชาติ (ตัว)
อินโดจีน (<i>Panthera tigris corbetti</i>)	1,050 – 1,750
เบงกอล (<i>Panthera tigris tigris</i>)	3250 -4,700
สุมาตรา (<i>Panthera tigris sumatrae</i>)	600-650
ไซบีเรีย (<i>Panthera tigris altaica</i>)	150-200
จีนใต้ (<i>Panthera tigris amoyensis</i>)	30-80
รวม	5,080-7,380

ที่มา : TIGER INFORMATION CENTRE พ.ศ.2538

¹⁴ ศลิษา สถาปนวัฒน์ และคณะ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 3, น.119.

¹⁵ Nowell, B. and P. Jackson, Status Survey and Conservation Action Plan Wild Cats, (Switzerland : IUCN, Gland, 1996).

2.1.4 พฤติกรรม

เสือโคร่งเป็นสัตว์ที่สามารถปรับตัวเองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดีมาก สามารถอาศัยอยู่บนเขาสูง บริเวณที่ราบต่ำ ทุ่งหญ้า ป่าละเมาะ ป่าดงดิบ ป่าผลัดใบ หรือป่าพรุได้เป็นอย่างดี เสือโคร่งต้องการเพียงน้ำ ที่กำบังสำหรับหลบซ่อนและกำบังแดดในตอนกลางวัน และสัตว์ที่จะล่าเพื่อเป็นอาหาร ซึ่งเป็นปัจจัย 3 ประการที่มีความจำเป็นต่อเสือโคร่ง ทั้งนี้เพราะเป็นสัตว์ที่ไม่ชอบอากาศร้อน ชอบนอนพักบริเวณที่มีดรกทึบและร่มเย็นในตอนกลางวัน เป็นสัตว์ที่ชอบน้ำและว่ายน้ำได้ดี แตกต่างจากสัตว์จำพวกแมวทั่วไปซึ่งมักไม่ค่อยชอบน้ำ กรณีที่อากาศร้อนจัดหรือหลังจากกินอาหารอิ่มใหม่ๆ มักจะชอบนอนแช่อยู่ในน้ำครั้งละนานๆ¹⁶

เสือโคร่งแต่ละตัวจะมีอาณาบริเวณที่เป็นเขตหวงห้ามของตน(territories) โดยเฉพาะขนาดของเขตหวงห้ามของเสือโคร่งแต่ละตัวจะไม่แน่นอน ขึ้นกับปัจจัยต่างๆ คือ เพศ สภาพภูมิประเทศ อาหาร และความยากง่ายของการหาอาหาร เสือโคร่งมักจะอาศัยอยู่ตามโพรงไม้ ต้นไม้ ชอกหิน หรือถ้ำภายในเขตของตัวเอง พื้นถ้ำปูด้วยหญ้าและใบไม้แห้ง เสือโคร่งตัวหนึ่งๆจะมีถ้ำที่อยู่หลายถ้ำ และจะไม่ค่อยอาศัยอยู่ในถ้ำใดถ้ำหนึ่งเป็นประจำ ยกเว้นในขณะมีลูกอ่อน¹⁷

โดยปกติแล้วเสือโคร่งชอบที่จะอาศัยอยู่ตามลำพังตัวเดียว มากกว่าจะอยู่รวมกันเป็นฝูง ไม่ชอบอยู่ใกล้มนุษย์พยายามหลบหนีมนุษย์ และชอบสันโดษ ไม่ค่อยพบว่าเป็นคู่ ถ้าพบเป็นกลุ่มมักเป็นเสือโคร่งแม่ลูกอ่อน เสือโคร่งตัวผู้มักจะหวงห้ามเขตหวงห้ามของตน โดยปกติจะไม่ยอมให้เสือโคร่งตัวอื่นโดยเฉพาะตัวผู้ด้วยกันเข้าไปอาศัยอยู่ในถิ่นของตน และเช่นเดียวกันเสือโคร่งตัวผู้แต่ละตัวก็จะไม่พยายามบุกรุกเข้าไปในเขตหรือถิ่นของเสือตัวอื่นโดยไม่จำเป็น เสือโคร่งจะมีการจับคู่อยู่รวมกันเฉพาะในฤดูผสมพันธุ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะผสมพันธุ์กันในช่วงฤดูหนาว¹⁸ โดยระยะเวลาในการตั้งท้องของเสือโคร่งนานประมาณ 100-108 วัน¹⁹ เมื่อเสือโคร่งตัวเมียใกล้จะคลอดตัวผู้จะแยกทางไป เสือโคร่งจะออกลูกคราวละ 2-4 ตัว บางครั้งอาจมากถึง 7 ตัว แต่อัตราการตายของเสือโคร่งค่อนข้างสูง ลูกเสือโคร่งครอกหนึ่งๆ จะมีชีวิตรอดประมาณ 1-2 ตัวเท่านั้น แต่เสือโคร่งก็เป็นสัตว์ที่มีอัตราการเกิดและขยายพันธุ์ค่อนข้างสูงด้วยเช่นกัน

¹⁶ สวัสดิ์ วงศ์ศิริวัฒน์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 4.

¹⁷ เพิ่งอ้าง.

¹⁸ เพิ่งอ้าง.

¹⁹ Lekagul and others, *supra* note 1.

อาจกล่าวได้ว่า เสือโคร่งเป็นสัตว์กินเนื้อที่หากินโดยการล่าเหยื่อที่เก่งที่สุด อาหารของเสือโคร่งได้แก่ สัตว์ป่าทั่วไปเกือบทุกชนิดทั้งเล็กและใหญ่ เป็นต้นว่า กวาง เก้ง หมูป่า วัวป่า ควายป่า เม่น เต่า ปลา และสัตว์เล็กๆ เช่น กระต่าย หนู กบ และนกต่างๆ ซึ่งจากการศึกษาในประเทศไทย พบว่าเสือโคร่งชอบล่าหมูป่าและกวางเป็นอาหาร²⁰ ปกติแล้วเสือโคร่งจะไม่พยายามล่าเหยื่อที่มีขนาดใหญ่กว่าและแข็งแรง เช่น กระต่ายหรือช้างป่าโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้ เพราะมีความยากลำบากในการล่าและเสี่ยงอันตรายมาก เสือโคร่งอาจได้รับบาดเจ็บหรือตายได้เช่นกัน แต่กรณีที่อาหารขาดแคลน เสือโคร่งที่หิวจัดจะล่าสัตว์ทุกชนิดที่พบไม่ว่าจะเป็นช้าง หรือกระต่ายขนาดใหญ่ หรือซากสัตว์ที่ตายแล้ว ในวันหนึ่งๆ เสือโคร่งต้องการเนื้อสัตว์ประมาณ 7-9 กิโลกรัมจึงจะเพียงพอ โดยธรรมชาติของเสือโคร่ง มักจะล่าเหยื่อเฉพาะเมื่อหิวและต้องการอาหารเท่านั้น เสือโคร่งจะออกล่าเหยื่อในตอนเช้ามีดหรือในตอนพลบค่ำ โดยจะเดินตามเหยื่อไปประมาณ 20 – 25 เมตร แล้วจึงเข้าตะครุบเหยื่อทางด้านข้างหรือด้านหลัง โดยใช้อุ้งตีนตะปบและกัดเหยื่อบริเวณคออย่างรุนแรง เมื่อเหยื่อตายเสือโคร่งจะเริ่มกินเหยื่อตรงสะโพกก่อน ซึ่งการล่าเหยื่อของเสือโคร่งแต่ละครั้งก็ไม่ใช่ว่าจะง่ายและประสบความสำเร็จทุกครั้ง และบางครั้งยังอาจได้รับอันตรายจากการล่าเหยื่อได้ด้วย ดังนั้น เสือโคร่งจึงมักใช้เวลาส่วนใหญ่ของชีวิตไปในการล่าเหยื่อและหาอาหาร เพื่อความอยู่รอดเช่นเดียวกับสัตว์กินเนื้อทั่วไป²¹

2.2 ความสำคัญของเสือโคร่ง

ในป่าธรรมชาติ เสือโคร่งถูกจัดว่าเป็น UMBRELLA SPECIES OF WILDLIFE หรือสัตว์ป่าชนิดพันธุ์หลักในป่าธรรมชาติ ซึ่งมีพื้นที่ของอาณาเขตครอบครองที่กว้างขวาง เสือโคร่งหนึ่งตัวอาจมีพื้นที่ครอบครองกว้างถึง 100 ตารางกิโลเมตร ดังนั้นอาณาเขตครอบครองของเสือโคร่งตัวหนึ่งจึงครอบคลุมอาณาเขตครอบครองหรือพื้นที่หากินของสัตว์ป่าหลายชนิด ซึ่งเสือโคร่งเปรียบเสมือนดัชนีตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของระบบนิเวศป่าไม้ เพราะพื้นที่ที่มีเสือโคร่งอยู่ย่อมต้องมีสัตว์ชนิดอื่นที่เป็นเหยื่อของเสือโคร่งรวมอยู่ด้วย²² เสือโคร่งจึงมีความสำคัญทั้งต่อระบบนิเวศป่าไม้และสัตว์ป่าชนิดอื่นดังนี้

²⁰ ศลิษา สถาปนวัฒน์ และคณะ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3, น.118.

²¹ สวัสดิ์ วงศ์ศิริวัฒน์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 4.

²² โรเบิร์ต มาเธอร์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 7, น.21.

2.2.1 ประโยชน์ต่อระบบนิเวศป่าไม้

การล่าและค้าเสือโคร่ง นอกจากจะทำให้เสือโคร่งมีจำนวนลดลงแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เนื่องจากเสือโคร่งมีประโยชน์ต่อระบบนิเวศป่าไม้ โดยเสือโคร่งจะช่วยควบคุมประชากรของสัตว์กินพืชไม่ให้มีจำนวนมากเกินไป ซึ่งถ้าหากว่าในป่าธรรมชาติมีจำนวนของสัตว์กินพืชมากเกินไปแล้ว จะส่งผลเสียต่อระบบนิเวศในป่า เพราะว่าสัตว์กินพืชเหล่านี้จะกินพืชที่เป็นอาหารจนหมดป่า และเมื่ออาหารในป่าหมดไปแล้วสัตว์กินพืชก็ไม่สามารถดำรงชีวิตเพื่อสืบพันธุ์ต่อไปได้ ซึ่งก็เท่ากับว่าเสือโคร่งมีบทบาทสำคัญมากต่อความยั่งยืนของสรรพชีวิตชนิดอื่น ๆ ในธรรมชาติด้วย²³

2.2.2 ประโยชน์ต่อสัตว์อื่น

เสือโคร่งมีประโยชน์ต่อสัตว์ป่าชนิดอื่นหลายประการ คือ ช่วยกำจัดกลุ่มประชากรของสัตว์ป่าชนิดต่างๆที่เป็นโรคและมีสายพันธุ์อ่อนแอ ไม่ให้มีโอกาสขยายพันธุ์เพิ่มจำนวนสายพันธุ์สัตว์ป่าที่อ่อนแอ ถึงแม้ว่าเสือโคร่งจะเป็นสัตว์ผู้ล่าที่มีขนาดใหญ่ ฉลาดและมีประสิทธิภาพในการล่าสูง แต่สัตว์ที่ตกเป็นเหยื่อของเสือโคร่งนั้นมักเป็นสัตว์ตัวที่เป็นโรคหรือที่อ่อนแอเท่านั้น ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า เสือโคร่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์สายพันธุ์ของสัตว์ป่าที่แข็งแรงและสมบูรณ์ให้ดำรงเผ่าพันธุ์อยู่คู่กับผืนป่าแห่งนั้น ๆ ต่อไปในอนาคต²⁴

นอกจากนี้ เสือโคร่งยังช่วยควบคุมประชากรของสัตว์ผู้ล่าชนิดอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นๆไม่ให้มีจำนวนมากเกินไป ซึ่งจะเห็นได้ว่า เสือโคร่งมีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มขึ้นและลดลงของสัตว์ขนาดเล็กที่เป็นเหยื่อของสัตว์ผู้ล่าขนาดกลาง เช่น เสือปลา ชะมดแผงหางปล้องหมาโน และสัตว์ผู้ล่าขนาดเล็ก เช่น อีเห็นธรรมดา เพี้ยงพอนเหลือง หมาหริ่ง อีกด้วย ซึ่งอาหารของสัตว์ผู้ล่าขนาดเล็กและสัตว์ผู้ล่าขนาดกลางดังกล่าวมีตั้งแต่สัตว์ขนาดเล็ก เช่น นูชนิดต่าง ๆ ปลา ปู หอยทก กบ เขียด ไปจนถึงสัตว์ที่มีขนาดกลาง เช่น ไก่ฟ้า นกยูง เป็นต้น²⁵

²³ เฟิงอ้าง, น.21.

²⁴ กองทุนสัตว์ป่าโลก (WWF Thailand), <<http://www.geocities.com/ingreen2001/tiger.htm>>.

²⁵ โรเบิร์ต มาเธอร์, อ้างแล้ว เจริญครั้งที่ 7, น.23.

เสือโคร่งไม่เพียงแต่เป็นผู้บริโภคเท่านั้น แต่ยังเป็นชนิดพันธุ์ที่สร้างแหล่งอาหารให้แก่สัตว์ป่าชนิดอื่นๆ ในระบบนิเวศน์ เนื่องจากเนื้อส่วนที่เหลือของซากสัตว์ที่เสือโคร่งล่าไว้จะตกเป็นอาหารของฝูงหมาป่า นกแร้ง เศษกระดูกจะกลายเป็นแหล่งแคลเซียมที่สำคัญของกลุ่มฟันแทะ เช่น เม่นใหญ่แผงคอสั้น อ้นใหญ่ อ้นกลาง และอ้นเล็ก เป็นต้น²⁶

2.3 สภาพปัญหาของเสือโคร่ง

ในปัจจุบัน เสือโคร่งได้สูญพันธุ์ไปแล้ว 3 ชนิดพันธุ์ย่อยจาก 8 ชนิดพันธุ์ย่อยที่มีอยู่ และมีแนวโน้มว่าเสือโคร่งชนิดพันธุ์ย่อยอื่นๆ ที่ยังเหลืออยู่ก็กำลังลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว²⁷ ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เสือโคร่งต้องลดจำนวนลงจนอาจต้องสูญพันธุ์นั้น เกิดจากสภาพปัญหาหลายประการ ดังนี้

2.3.1 ปัญหาแหล่งที่อยู่อาศัย

ปัญหาสำคัญประการแรกที่ส่งผลให้เสือโคร่งลดจำนวนลง คือ การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ จากการสำรวจเนื้อที่ป่าไม้ในปี พ.ศ.2504 พบว่าประเทศไทยมีเนื้อที่ป่าอยู่ประมาณ 171 ล้านไร่หรือร้อยละ 53 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ ในปี พ.ศ.2539 ปรากฏว่ามีเนื้อที่ป่าเหลืออยู่เพียง 80 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 25 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ จะเห็นได้ว่าป่าไม้ถูกทำลายไปทั้งสิ้นกว่า 90 ล้านไร่ หรือในอัตราเฉลี่ยประมาณ 3 ล้านไร่ต่อปี พื้นที่ป่าที่ถูกทำลายส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลางตอนบน²⁸

สาเหตุที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงเป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้มีความต้องการใช้พื้นที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น การเพาะปลูก การสร้างที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน เป็นต้น ซึ่งการใช้พื้นที่ดังกล่าวทำให้มนุษย์ต้องเข้าไปบุกรุก เบียดเบียน และทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่สำคัญที่สุดของเสือโคร่งได้ถูก

²⁶ เพ็งอ้าง.

²⁷ เพ็งอ้าง, น.26.

²⁸ นิวัติ เรืองพานิช, การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : ไร่เขียว, 2542) น.203.

บุกรุกทำลายด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การแผ้วถางเพื่อทำเกษตรกรรม การสร้างเขื่อน เป็นต้น²⁹ และที่สำคัญคือการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเส้นทางคมนาคม ซึ่งมีถนนจำนวนไม่น้อยที่ตัดผ่านป่าที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ป่าถูกทำลายลง³⁰ ดังจะเห็นได้จากตลอดระยะเวลาว่า 40 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้สูญเสียพื้นที่ป่าไม้ไปกว่า 2 ใน 3 ส่วนของพื้นที่ป่าทั้งหมด³¹ และพื้นที่ป่าที่เหลืออยู่ส่วนใหญ่ก็มีสภาพไม่เหมาะสมที่จะเป็นที่อยู่อาศัยของเสือโคร่ง เช่น เป็นหน้าผา หุบเหว เส้นทางคมนาคม ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุกับเสือโคร่งได้ง่ายมากขึ้นในขณะที่ต้องหากินอพยพ หรือหนีภัยธรรมชาติ³² จะเห็นได้ว่าการทำให้ที่อยู่อาศัยของเสือโคร่งมีจำนวนลดลง ย่อมจะส่งผลกระทบทำให้เสือโคร่งมีจำนวนลดลงตามไปด้วย

นอกจากนี้ การเกิดภัยธรรมชาติ เช่น ลมพายุ น้ำท่วม ไฟป่า แผ่นดินไหว ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำลายพื้นที่ป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของเสือโคร่ง อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่ปัญหาแหล่งที่อยู่อาศัยของเสือโคร่งมักเกิดจากการกระทำของมนุษย์มากกว่าภัยธรรมชาติ³³

2.3.2 ปัญหาแหล่งอาหาร

นอกจากป่าไม้จะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่สำคัญของเสือโคร่งแล้ว ยังเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของเสือโคร่งอีกด้วย เนื่องจากป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าชนิดต่างๆ ที่เป็นอาหารของเสือโคร่งถูกทำลาย ก็จะทำให้จำนวนของสัตว์ป่าชนิดนั้นมีจำนวนลดลงไป เพราะโดยธรรมชาติของสัตว์นั้นเมื่อพื้นที่อยู่อาศัยน้อยลงเท่าใด โอกาสที่จะขยายพันธุ์ก็จะเป็นไปอย่างยากลำบากมากขึ้นเท่านั้น จนทำให้สัตว์นั้นมีจำนวนลดลงและอาจสูญพันธุ์ในที่สุด³⁴ ดังนั้นเมื่อแหล่งอาหารของเสือโคร่งมีจำนวนลดลงก็จะทำให้เสือโคร่งลดจำนวนลงเช่นกัน

²⁹ สมชาย เลี้ยงพรพรรณ, การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2540) น.67-68.

³⁰ นิวัติ เรืองพานิช, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 28, น.204.

³¹ สุภรนต์ ไรจนไพรวงศ์ (บรรณาธิการ), สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2544-2545, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อรุณอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2546) น.146.

³² สมชาย เลี้ยงพรพรรณ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 29, น.68.

³³ เพ็ญอ้าง, น.72.

³⁴ เพ็ญอ้าง, น.68-70.

นอกจากนี้ในหลายพื้นที่ที่มีการลักลอบล่าสัตว์ป่าบางชนิด เช่น กวางป่าหรือเก้งอย่างรุนแรง ซึ่งสัตว์ป่าเหล่านี้จะมีสถานภาพเป็นเหยื่อของเสือโคร่ง เมื่อสัตว์ป่าที่เป็นเหยื่อมีจำนวนลดลง ก็จะส่งผลกระทบทำให้อาหารของเสือโคร่งในธรรมชาติลดลงหรือหมดไป จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เสือโคร่งมีจำนวนลดลงด้วย³⁵

2.3.3 ปัญหาการถูกล่า

การล่าซึ่งกันและกันเป็นธรรมชาติของสัตว์ป่าและเป็นวัฏจักรแห่งธรรมชาติ สัตว์ใหญ่จะล่าสัตว์เล็กแต่การล่าในลักษณะนี้มีสาเหตุที่ทำให้จำนวนเสือโคร่งลดลง เพราะธรรมชาติสามารถที่จะปรับให้เกิดความสมดุลได้ แต่การล่าที่ก่อให้เกิดความเสียหายก็คือการล่าของมนุษย์³⁶

ในปัจจุบันมนุษย์มีการลักลอบล่าเสือโคร่งเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีความเชื่อหรือค่านิยมบางอย่าง เช่น ความเชื่อที่มีมานานของชาวจีนที่เชื่อกันว่า อวัยวะเพศและกระดูกของเสือโคร่งเป็นส่วนผสมของยาที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย ส่วนเนื้อเสือโคร่งใช้ทำเป็นยาชูกำลัง หรือค่านิยมในการสะสมซาก กะโหลก หนังและเขี้ยวของเสือโคร่ง³⁷ โดยกลุ่มนักนิยมสะสมเครื่องรางของขลังมีความเชื่อว่าเขี้ยวของเสือโคร่งมีอำนาจป้องกันอันตรายจากสิ่งต่างๆ ได้ ซึ่งความเชื่อที่ผิดเหล่านี้ได้ส่งผลให้เกิดการลักลอบล่าเสือโคร่งอย่างหนักในพื้นที่หลายส่วนที่มีเสือโคร่งอาศัยอยู่ เพื่อนำซากของเสือโคร่งมาตอบสนองความต้องการของคนเฉพาะกลุ่ม³⁸ เนื่องจากซากของเสือโคร่งเป็นสิ่งที่มีความและมีราคาสูงมาก³⁹ สามารถนำมาทำเป็นวัตถุดอกแตงบ้าน ทั้งยังเป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะความร่ำรวยของผู้ครอบครอง⁴⁰

³⁵ โรเบิร์ต มาเธอร์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 7, น.27.

³⁶ สุจิตรา มาถาวร, พิษและสัตว์ป่าสงวนในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฐานการพิมพ์ จำกัด, 2541) น.16.

³⁷ โรเบิร์ต มาเธอร์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 7, น.26.

³⁸ วรศักดิ์ พ่วงเจริญ และ สวัสดิ์ วงศ์ธีระวัฒน์, "การค้าสัตว์ป่า," จดหมายข่าวสถานการณ์สิ่งแวดล้อม, ฉบับที่ 1, ปีที่ 1, (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2547).

³⁹ โรเบิร์ต มาเธอร์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 7, น.26.

⁴⁰ วรศักดิ์ พ่วงเจริญ และคณะ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 38.

จะเห็นได้ว่า การล่าเสือโคร่งจะเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในทางการค้าเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการค้าเสือโคร่งที่มีชีวิต ซากชิ้นส่วนต่างๆ หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของเสือโคร่ง ทั้งนี้เพราะเสือโคร่งมีมูลค่าทางการค้าที่สูงจึงเป็นที่ต้องการของตลาดการค้าสัตว์ป่าอย่างมาก จึงทำให้เกิดการลักลอบล่าเสือโคร่งกันอย่างกว้างขวาง ดังนั้น ปัญหาการล่าเสือโคร่งจึงเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งส่งผลให้เสือโคร่งมีจำนวนลดลง

2.4 สถานการณ์การค้าเสือโคร่งในประเทศไทย

การลักลอบจำหน่ายเสือโคร่งหรือซากของเสือโคร่งเพื่อนำมาใช้เป็นวัสดุตกแต่งบ้าน เครื่องใช้ เป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะความร่ำรวยของผู้ครอบครอง รวมทั้งการนำอวัยวะบางส่วนมาบริโภค ซึ่งการค้าเสือโคร่งนั้น มีทั้งการค้าเสือโคร่งที่มีชีวิต และการค้าซากและอวัยวะต่างๆ ของเสือโคร่งยังคงเกิดขึ้นในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

2.4.1 การค้าเสือโคร่งที่มีชีวิต

การส่งออกและนำเข้าเสือโคร่งที่มีชีวิตที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้นมีมานานมาก โดยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) มีการจับเสือโคร่งที่จันทบุรีเพื่อส่งไปขายยังต่างประเทศ⁴¹ และในการสร้างภาพยนตร์เรื่องแรกของประเทศไทยคือ ในปี พ.ศ. 2474 ซึ่งเป็นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) นั้นมีรายงานการนำเข้าเสือโคร่งเบงกอลหลายตัวจากประเทศอินเดียเข้ามาใช้สำหรับการถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องนี้ด้วย เนื่องจากในภาพยนตร์เรื่องนี้ มีจากการตามล่าเสือโคร่งซึ่งจำเป็นต้องใช้เสือโคร่งที่มีชีวิตสำหรับถ่ายทำ ต่อมาจากรายงานของกรมป่าไม้พบว่าในระหว่างปี พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2523 ประเทศไทยเคยมีการส่งเสือโคร่งออกนอกประเทศรวมจำนวนทั้งสิ้น 16 ตัว และข้อมูลจากกองทุนสัตว์ป่าโลก (WWF-Thailand) ระบุว่า ในปีพ.ศ. 2538 ได้มีการลักลอบนำลูกเสือโคร่งอินโดจีนจากประเทศกัมพูชาเข้ามาขายยังประเทศไทยจำนวน 2 ตัวโดยขายไปในราคาคู่ละ 75,000 บาท สำหรับเสือโคร่งอินโดจีนที่อยู่ในการครอบครองของสวนสัตว์เปิดเขาเขียวทั้ง 8 ตัวนั้น มี 3 ตัวถูกซื้อมาจากประเทศกัมพูชาในขณะที่ยังเป็นลูกเสือ ส่วนตัวอื่นๆ นั้นเป็นลูกเสือโคร่งที่ได้จากการเพาะพันธุ์ในสถานที่

⁴¹ พระราชหัตถเลขาเมื่อคราวเสด็จประพาสเมืองจันทบุรี พ.ศ. 2419.

เพาะเลี้ยง ลูกเสือโคร่งเบงกอลจะมีราคาซื้อขายในประเทศไทยประมาณตัวละ 20,000 - 50,000 บาท⁴² และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รายงานว่าได้มีการนำเสือโคร่งที่มีชีวิตเข้ามาในประเทศไทยในปี พ.ศ.2545 จำนวน 8 ตัว⁴³ และในปี พ.ศ.2546 มีการนำเสือโคร่งที่มีชีวิตเข้ามาในประเทศไทยจำนวน 29 ตัว⁴⁴ และมีการส่งออกหรือส่งกลับออกไปจากประเทศไทยจำนวน 31 ตัว⁴⁵

2.4.2 การค้าซากและอวัยวะต่างๆของเสือโคร่ง

ข้อมูลจาก WWF-Thailand/TRAFFIC ในระหว่างปี พ.ศ.2538 – พ.ศ.2540 ระบุว่า มีการลักลอบล่าเสือโคร่งอินโดจีนในประเทศเมียนมาร์ ลาว และกัมพูชา เพื่อส่งกระดูก เลือด อวัยวะเพศ และหนังมาขายยังประเทศไทย ดังนั้น ประเทศไทยจึงเป็นศูนย์กลางการค้าเสือโคร่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁴⁶ การลักลอบจำหน่ายซากและอวัยวะส่วนต่างๆของเสือโคร่งนั้น มีตลอดพื้นที่สองฝั่งแนวชายแดนไทย-เมียนมาร์ ไทย-ลาว และไทย-กัมพูชา โดยพื้นที่ตามแนวชายแดนไทย-ลาว ในช่วงปี พ.ศ.2538 – พ.ศ.2540 พบว่ามีหนังเสือโคร่งมาวางขายอยู่เมื่อปี พ.ศ.2538 เพียงผืนเดียวในราคาผืนละ 8,000 บาท ซึ่งหลังจากนั้นก็ไม่มีพบว่ามีหนังเสือโคร่งมาวางขายอีกเลย การสำรวจตามแนวชายแดนไทย-มาเลเซียในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2538 – พ.ศ.2540 ไม่เคยพบว่ามีซากกะโหลกหรือซากหนังเสือโคร่งมาวางขาย แต่ในกรุงเทพมหานครยังคงมีการลักลอบซื้อขายยาจีนและตุร่าจีนซึ่งมีส่วนผสมของกระดูกเสือโคร่งวางจำหน่ายอยู่ จากการสำรวจพบว่ามีร้านค้ายาจีนแผนโบราณ 29 แห่งจาก 30 แห่ง มีกระดูก และเลือดเสือผสมยาจีน

⁴² โรเบิร์ต มาเธอร์, อ่างแล้ว เจริญรทที่ 7, น.29.

⁴³ สำนักงานแผนงานและสารสนเทศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ข้อมูลสถิติ อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, (โรงพิมพ์กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2546) น.62.

⁴⁴ สำนักงานแผนงานและสารสนเทศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ข้อมูลสถิติ อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, (โรงพิมพ์กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2547) น.66.

⁴⁵ เพิ่งอ่าง, น.73

⁴⁶ โรเบิร์ต มาเธอร์, อ่างแล้ว เจริญรทที่ 7, น.12.

วางขายอยู่ ส่วนกะโหลกเสือโคร่งในกัมพูชาเกือบทั้งหมดจะถูกส่งมายังประเทศไทย และที่บริเวณบ้านหม้อ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีร้านเครื่องประดับอย่างน้อย 1 แห่ง รับผิดชอบกะโหลกเสือโคร่งด้วยเครื่องทอง เครื่องเงินและอัญมณี สำหรับในประเทศไทยนั้นการลักลอบล่าเสือโคร่งมักเป็นการล่าเพื่อนำกระดูกและอวัยวะส่วนต่างๆ มาจำหน่ายให้แก่กลุ่มผู้บริโภคภายในประเทศมากกว่าการส่งออกจำหน่ายยังภายนอกประเทศ เช่น ประเทศเมียนมาร์ กัมพูชา และลาว⁴⁷ ซึ่งราคาของซากเสือโคร่งที่ทำการซื้อขายบริเวณแนวชายแดนไทย ปรากฏตามตารางที่ 2.2

⁴⁷ เพ็งอ้าง, น.30,34.

ตารางที่ 2.2
ปริมาณและราคาของซากเสือโคร่งตามเมืองชายแดนไทย

ประเทศ	เมือง	ชนิดของซากเสือโคร่ง					หนัง (ผืนละ/บาท)	อวัยวะเพศ (อันละ/บาท)
		กะโหลก (อันละ/บาท)	กระดูกก. (กก.ละ/บาท)	เขี้ยว (คู่ละ/บาท)	เล็บ (คู่ละ/บาท)			
ไทย-เมียนมาร์	ท่าขี้เหล็ก	12,000-15,000	7,000-14,000	2,000-4,000	1,500	30,000-120,000	-	
	เมียวดี	-	-	-	-	12,000	-	
ไทย-ลาว	วัดตอเรีย ปอยด์	-	-	-	-	10,000-15,000	-	
	ช่องเม็ก	-	-	-	-	10,000-20,000	-	
	บ้านสิงห์สัมผัสพัน	-	-	1,500-2,500	-	8,000-10,000	-	
ไทย-กัมพูชา	คลองลึก	-	-	-	-	20,000	-	
	ปอยเปต	25,000	8,000-10,000	3,000	2,000	15,000-30,000	2,500	
	ช่องจอม	-	-	-	-	30,000-50,000	-	

ที่มา : WWF-THAILAND/TRAFFIC South East Asia พ.ศ.2540

อย่างไรก็ดี รายงานของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในปี พ.ศ.2545 ไม่พบการนำเข้า ส่งออก หรือส่งกลับออกไป ซึ่งหนังเสือโคร่ง ผลิตภัณฑ์จากหนังเสือโคร่งทุกขนาดไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ ซากของเสือโคร่ง หรือรองเท้าที่ทำจากเสือโคร่ง⁴⁸ และในปี พ.ศ.2546 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ก็ไม่พบการนำเข้า ส่งออก หรือส่งกลับออกไป ซึ่งหนังเสือโคร่ง ผลิตภัณฑ์จากหนังหรือขนเสือโคร่ง หรือเครื่องแต่งกายที่ทำมาจากเสือโคร่ง⁴⁹

2.4.3 กลุ่มผู้บริโภคซากและอวัยวะต่างๆของเสือโคร่ง

ข้อมูลจาก WWF-Thailand ระบุว่า การลักลอบจำหน่ายซากและอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของเสือโคร่งนั้นมีตลอดพื้นที่สองฝั่งแนวชายแดนไทย-เมียนมาร์ ไทย-ลาว และไทย-กัมพูชา หรือแม้แต่ในมหานครที่มีความเจริญ เช่น กรุงเทพมหานคร ก็ยังมีการซื้อขายยาจีนและตุร่าจีน ซึ่งมีส่วนผสมของกระดูกเสือโคร่งวางจำหน่ายอย่างเปิดเผย สำหรับกลุ่มผู้ซื้อยาจีนที่มีส่วนผสมของกระดูกเสือเหล่านี้พบกว่า 100% เป็นกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน ส่วนกะโหลกเสือโคร่งจากกัมพูชาเกือบทั้งหมดจะถูกส่งมายังประเทศไทย และบริเวณบ้านหม้อ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีร้านเครื่องประดับอย่างน้อย 1 แห่งที่รับจัดแต่งกะโหลกเสือโคร่งด้วยเครื่องทอง เครื่องเงินและอัญมณี ซึ่งกะโหลกเสือโคร่งประดับอัญมณีนี้นักถูกซื้อโดย กลุ่มชาวอาหรับ ชาวตะวันออกกลาง หรือชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย สำหรับหนังเสือโคร่งที่วางขายอยู่ตามแนวชายแดนไทยผู้ซื้อส่วนใหญ่คือกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวจีนจากฮ่องกงและไต้หวัน นอกจากนี้ ชาวจีนไต้หวันซึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวมักซื้อเขี้ยวเสือโคร่งและเล็บเสือโคร่งที่เมืองท่าซีเหล็กของประเทศเมียนมาร์ด้วย เช่น เมื่อปี พ.ศ. 2538 มีนักท่องเที่ยวชาวจีนไต้หวันซึ่งเดินทางมาท่องเที่ยว ได้สั่งซื้อหนังเสือโคร่งขนาดใหญ่และนำกลับประเทศ โดยการให้ทางบริษัทท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นผู้จัดส่งไปให้ทางเรือประมง⁵⁰

⁴⁸ สำนักงานแผนงานและสารสนเทศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 43, น.62.

⁴⁹ สำนักงานแผนงานและสารสนเทศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 44, น.73.

⁵⁰ โรเบิร์ต มาเธอร์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 7, น.34.

นอกจากการค้าเสือโคร่งที่พบภายในประเทศแล้ว กลุ่มผู้ค้าเสือโคร่งได้ใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านเพื่อส่งเสือโคร่งและสัตว์ป่าชนิดอื่นๆ ไปยังประเทศที่สาม เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่ศูนย์กลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีพรมแดนติดต่อกับหลายประเทศ ซึ่งการค้าเสือโคร่งดังกล่าวนี้อาจถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้า เนื่องจากการละเลยไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีในฐานะรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (CITES) ดังจะกล่าวในบทที่ 3